

Endülüs Medeniyeti

Abdurrahmân bin Muâviye'nin kurduğu Endülüs Emevî Devleti zamanında Endülüs, büyük bir kültür, medeniyet ve ilim merkezi oldu. Devletin merkezi olan Kurtuba, Avrupa'nın en kalabalık ve en geniş şehri hâline geldi. Kenarlarını seksen bin dükkânın kapladığı Kurtuba caddeleri, boydan boya kaldırımlarla döşenmiş ve lambalarla ışıklandırılmıştı. Caddelerin çöpleri, günlük olarak kağı arabalarına konup şehir dışına çıkarılırdı. Yaklaşık beş milyon kişinin yaşadığı Kurtuba şehrinde kanalizasyon şebekesi de kurulu idi. Caddelerin ve sokakların altına döşenen borularla lağım suları arzu edilen yerlere nakledilirdi. Şehrin her tarafı yeşilliklerle adetâ döşenmişti. Çevredeki tarlalar, açılan sulama kanallarından akıtılan sularla sulanıyor, toprak en verimli şekilde işleniyordu. İnsanlar, fen ve din ilimlerinin her çeşidi ile ilgileniyorlar, araştırmalar yapıyorlardı. Diğer ülkelerden getirilen tohumlar ekiliyor, hayvanlarda sun'î tohumlama yapılıyordu. Endülüs'ün köy ve şehirleri böylesine bakımlı, insanları böylesine kültürlü idi. İşte Avrupa'nın aydınlanması, fen ve teknolojiye ilerlemesi, böyle bir kültür ve ilim merkezi olan Endülüs'den aldığı kültür ve ilim sayesinde gerçekleşti. İslâm dîni, Avrupa'ya İspanya'dan yayıldı. Fas, Kurtuba ve Gırnata üniversiteleri kurularak, batı, ilim ve fen ışıklarına kavuştu. Burada tahsil gören gençler, hıristiyan âlemini, gaflet ve cahillikten uyandırıp, fen ilimlerinde ilerlemelerini sağladılar.

Müslümanlar tarafından Endülüs'e getirilen nar, şeftali, badem, kayısı, portakal, kestane, muz, hurma, kavun ve kuşkonmaz gibi meyve ve nebatların yetiştirilmesi, ekim ve bakımları, muntazam kurslarla köylülere öğretildi. Nitekim şimdi bile İspanyolca'daki zirâat ve sulama tekniğine ait tâbirler, hâlâ Arabça olarak kullanılmaktadır. Topraktan yüksek verim almak için yapılan çalışmalar sayesinde, üçüncü Abdurrahmân zamanında aynı yerden senede üç-dört defa hububat elde edildi. Aynı çalışmalar, hayvancılığa da tatbik edildi. Bu devirde yeni mâden ocakları açıldı. Bin yıldır kapalı olan Fenikelilerin açtıkları ocaklar, tekrar faaliyete geçirildi. Her yıl muazzam miktarda demir, bakır ve civa çıkarıldı. Çok cepheli ve üstün kapasiteli bir endüstri gelişti. Refah seviyesi yükseldi. Bir yerden bir yere gidenler, artık yaya gitmiyorlar, binek hayvanıyla gidiyorlardı. Sebze ve meyve ucuz, işçi ücretleri yüksekti.

Müslümanların ilim ve fende ilerlemelerini, onların güzel ahlâkını yakından görüp öğrenmeleri üzerine, Avrupalı hıristiyanlar arasında müslümanlar gibi Arabca öğrenme, onlara benzeme yarışı başladı. Hıristiyanların bu hâline hayıflanan Kurtuba Piskopos'u; "Dindaşarımdan pek çoğu Arabça şiir ve hikâyeleri okuyorlar. İslâm âlimlerinin eserlerinde yanlışlıklar bulmak için değil, bilakis Arabça'nın doğru, açık ve zarîf üslûbunu öğrenmek için inceliyorlar... Yazık ki, bütün hıristiyan gençleri, değerlerini gösterebilmek için sâdece Arab dili ve edebiyatını öğreniyorlar. Büyük bir gayretle Arabça kitaplar okuyorlar, bunlar üzerinde araştırmalar yapıyorlar. Yaptıkları ile de öğünüyorlar. Buna mukabil kendilerine hıristiyan kitaplarından bahs olununca, onların, kıymet vermeğe değer mâhiyette olmadıklarını, umursamaz bir şekilde cevaplandırmaktadırlar. Ne acı! Hıristiyanlar, bilhassa kendi dillerini unutuyorlar. Binlercesinin arasından bir kişi bile latince mektub yazmayı bilmezken, pek çoğu zarîf Arabça ile maksâdlarını ifâde etmekte ve bu dilde üstün bir san'atla şiirler yazmaktadırlar" şeklinde müslümanlara hayran olan dindaşlarından dert yanmaktadır.

Kaynak: İslam Tarihi Ansiklopedisi / 4.Cild